

PHÂN TÍCH TÁC PHẨM “CHIẾU CẦU HIỀN” CỦA NGÔ THÌ NHẬM

1. Dàn ý phân tích tác phẩm "Chiếu cầu hiền" của Ngô Thì Nhậm

a. Mở bài:

- Đôi nét về tác giả Ngô Thì Nhậm: Một Nho sĩ toàn tài có đóng góp to lớn, tích cực cho triều đại Tây Sơn.

- Chiếu cầu hiền là tác phẩm được sáng tác nhằm mục đích kêu gọi các hiền tài khắp mọi nơi cời bỏ tị hiềm, gắng đem hết tài sức của bản thân ra giúp vua trong sự nghiệp chấn hưng đất nước.

b. Thân bài:

- Quy luật xử thế của người hiền và mối quan hệ giữa người hiền và thiên tử:

+ Mở đầu là một hình ảnh so sánh: “Người hiền như sao sáng trên trời”: nhấn mạnh, đề cao vai trò của người hiền

+ “Sao sáng ắt châu về ngôi Bắc Thần”: quy luật tự nhiên -> Khẳng định người hiền phụng sự cho thiên tử là một cách xử thế đúng, là lẽ tất yếu, hợp với ý trời.

+ Khẳng định: “Nếu như che mắt... người hiền vậy”: Người hiền có tài mà đi ẩn dật, lánh đời như ánh sáng bị che lấp, như vẻ đẹp bị giấu đi.

-> Hiền tài như sao sáng, cần phải ra sức giúp thiên tử trị vì, nếu không là trái quy luật, đạo trời.

=> Cách lập luận chặt chẽ, thuyết phục, cách đặt vấn đề hấp dẫn, có sức thuyết phục.

- Cách hành xử của sĩ phu Bắc Hà và nhu cầu của đất nước:

+ Cách hành xử của sĩ phu Bắc Hà khi thời thế suy vi:

- Mai danh ẩn tích bỏ phí tài năng.
- Ra làm quan: sợ hãi, im lặng như bù nhìn hoặc làm việc cầm chừng.
- Một số “ra biển vào sông”: ẩn đi mỗi người một phương.

=> Sử dụng hình ảnh lấy từ kinh điển Nho gia hoặc mang ý nghĩa tượng trưng: Tạo cách nói tế nhị, châm biếm nhẹ nhàng; thể hiện kiến thức sâu rộng của người cầu hiền.

+ Khi thời thế đã ổn định: “chưa thấy có ai tìm đến” -> Tâm trạng của vua Quang Trung, niềm khắc khoải mong chờ người hiền ra giúp nước.

+ Hai câu hỏi tu từ liên tiếp “Hay trầm ít đức... vương hầu chẳng”: Thôi thúc, khiến người nghe tự suy ngẫm.

=> Cách nói khiêm tốn nhưng thuyết phục, tác động vào nhận thức của các hiền tài buộc người nghe phải thay đổi cách ứng xử.

- Thực trạng và nhu cầu của thời đại:

+ Tình hình đất nước hiện tại:

- Buổi đầu dựng nghiệp nên triều chính chưa ổn định.
- Biên ải chưa yên.
- Dân chưa hồi sức sau chiến tranh.
- Đức của vua chưa nhuần thấm khắp nơi.

=> Cái nhìn toàn diện sâu sắc: triều đại mới tạo lập, mọi việc đang bắt đầu nên còn nhiều khó khăn.

+ Nhu cầu thời đại: hiền tài phải ra trợ giúp nhà vua:

- Sử dụng hình ảnh cụ thể “Một cái cột... trị bình”: Đề cao và khẳng định vai trò của hiền tài.
- Dẫn lời Khổng Tử “Suy đi tính lại... hay sao”: Khẳng định sự tồn tại của nhân tài trong nước.

=> Đưa ra kết luận người hiền tài phải ra phục vụ hết mình cho triều đại mới. Quang Trung là vị vua yêu nước thương dân, có tấm lòng chiêu hiền đãi sĩ. Lời lẽ: Khiêm nhường, chân thành, tha thiết nhưng cũng kiên quyết, có sức thuyết phục cao.

- Con đường để hiền tài cống hiến cho đất nước:

+ Cách tiến cử những người hiền tài:

- Mọi tầng lớp đều được dâng thư bày tỏ việc nước.
- Các quan được phép tiến cử người có tài nghệ.
- Những người ở ẩn được phép dâng sớ tự tiến cử.

=> Biện pháp cầu hiền đúng đắn, thiết thực và dễ thực hiện.

+ “Những ai ... tôn vinh”: lời kêu gọi, động viên mọi người tài đức ra giúp nước -> Quang Trung là vị vua có tư tưởng tiến bộ.

- Nghệ thuật:

+ Cách nói sùng cổ.

+ Lời văn ngắn gọn, súc tích, tư duy sáng rõ, lập luận chặt chẽ, khúc chiết đủ lí đủ tình.

c. Kết bài:

- Khái quát lại những nét đặc sắc tiêu biểu về nội dung và nghệ thuật của văn bản.

- Tác phẩm thể hiện tầm nhìn chiến lược của vua Quang Trung và triều đình Tây Sơn trong việc cầu hiền tài phục vụ cho sự nghiệp dựng nước.

2. Phân tích tác phẩm "Chiếu cầu hiền" của Ngô Thì Nhậm

“Chiếu cầu hiền” là bài chiếu mà vua Quang Trung - Nguyễn Huệ giao cho Ngô Thì Nhậm viết bài chiếu để chiêu mộ người có đức, có tài ra phục vụ triều đình giúp dân, giúp nước. Thay tâm nguyện của đức vua Ngô Thì Nhậm đã thể hiện cho muôn dân thấy được tấm lòng vì dân, vì nước của vua Quang Trung, cũng như sự hiểu biết và tầm nhìn xa trông rộng của đức vua.

Qua hành động này ta như thấy được vua Quang Trung rất đổi khôn ngoan khi đã nghĩ ra kế sách này. Đồng thời cũng đã thể hiện được việc nhà vua rất trọng người hiền tài trong thiên hạ. Ngô Thì Nhậm được thay vua Quang Trung viết “Chiếu cầu hiền” vì ông là người tài giỏi cũng là bậc bề tôi trung thành với vua. Thể “chiếu” được xem là văn thu mà vua chúa ban bố một mệnh lệnh cho dân chúng. Thật dễ thấy được vua Quang Trung đã đưa ra việc tìm người hiền tài chứ không phải ban bố những mệnh lệnh điều này cũng như đã thấy được vai trò to lớn và cấp thiết nhất là phải tìm được người hiền tài ra giúp dân giúp nước.

Trong bài chiếu có thể thấy được đầu tiên mà tác giả nói đến chính là vai trò cũng như là sức mạnh của hiền tài cho quốc gia. Chẳng thế mà dường như ta thấy ngay tên bài chiếu họ đã nói lên được tất cả những vai trò to lớn của các bậc hiền tài. Và có thể nói rằng đó chính là nhan đề mà ta đã thấy được Thân Nhân Trung trước cũng đã viết đó là “Hiền tài là nguyên

khí của quốc gia". Và có thể chính vì thế tác giả cũng như đã nêu cao vai trò của người hiền tài trong cả sự nghiệp để có thể phát triển đất nước. Tác giả dường như cũng đã so sánh hiền tài như một " sao sáng trên trời cao". So sánh như vậy để thấy được tầm vóc của những hiền tài giống như những gì vĩnh hằng và quan trọng, rực rỡ của thiên nhiên. Đây chính là một sự tôn vinh như được khen ngợi đối với những bậc hiền tài. Mà ta như thấy được rằng dường như ở những bậc hiền tài ấy cũng như sẽ phải theo Bắc thần đó là một quy luật hiển nhiên. Người tài được biết đến là do trời sinh ra và dường như ở người tài ấy phải có phận là biết sử dụng tài năng của mình cống hiến cho đất nước. Và đây cũng là cách mà tác giả Ngô Thì Nhậm như cũng đã muốn cho sĩ phu hiền tài thấy được vua Quang Trung như thật đã biết trọng người tài và rất mực cầu hiền để cùng vua giúp nước. Từ đó như cũng đã góp phần như có thể xóa đi những nghi ngờ những nỗi sợ hãi của những bậc hiền tài. Và ta như thấy được nó rất hợp lý khi đã tạo ra chính tính chính danh và đây là một tính rất quan trọng cho chiếu cầu hiền.

Sau khi đã chỉ ra tầm quan trọng của người tài đối với vua, đối với đất nước, tác giả lại đưa ra những khó khăn trong việc thu phục người tài ra giúp nước. Nếu không thu phục được hết người tài thì thật là phí hoài. Nếu trong cảnh chiến sự thì việc quốc sự còn nhiều nhưng nay đất nước đã thái bình, nhà vua cần có sự hợp sức của nhân tài để đất nước được phồn vinh, thịnh vượng hơn. Thế mà người hiền thì ở ẩn hoặc cố giữ lấy khí tiết của mình mà không để ý đến việc quốc gia đại sự. Hoặc có những người cũng ra giúp vua nhưng không tận tâm trong công việc. Tác giả viết cũng có người giữ cửa, ra bề vào sông, chết đuối trên cạn mà không tự biết. Đây là cách phê phán nhẹ nhàng và tế nhị nhưng ẩn ở phía sau là những hàm ý rất thâm thúy.

Sự cao giọng trong câu hỏi vừa trích còn phản ánh cái gì khác ngoài nỗi sốt ruột rất thật, niềm tin tưởng nhiệt thành vào "trữ lượng" hiền tài của đất nước? Đúng là giọng của một con người đầy cá tính, không chịu lùi bước trước các trở ngại trên con đường gây dựng nghiệp lớn của mình. Chắc chắn khi viết những câu này, tác giả Chiếu cầu hiền đang ở trong trạng thái thăng hoa. Ngô Thì Nhậm nói giùm ước nguyện của quân vương hay nói chính nỗi lòng mình? Quả thật rất khó phân biệt. Có thể nói ở đây có một sự cộng hưởng khát vọng giữa hai con người, và giữa hai con người ấy với cả dân tộc.

Vua Quang Trung không chỉ làm phận sự của một vị tướng tài là dẹp giặc, trừ bạo mà còn lo toan đến đời sống của người dân. Trong thực tế lịch sử sau khi đất nước đã hòa bình, yên ổn thì "dân khổ chưa hồi sức" nên đặt ra nhiều vấn đề lớn để ổn định và phát triển triều đại. "Dân khổ chưa hồi sức, đức hóa chưa thấm nhuần, trăm chăm chăm run sợ, mỗi ngày muôn việc lo toan. Nghĩ rằng: sức một ngày không chống nổi tòa nhà to, mưu lược của kẻ thù sẽ không dựng được thái bình". Đoạn văn chứa đựng tấm lòng nhà vua vì sự bình an dân chúng và sự phồn vinh nước nhà. Những lời văn chan chứa tâm huyết của vua Quang Trung cho thấy vua không lúc nào không nghĩ đến cuộc sống của người dân và lo toan cho quốc gia đại sự. Tấm lòng đó quả là rộng lớn và quý báu của một vị vua suốt đời dâng hiến cho dân tộc. Có một nhà vua với những lí tưởng cao đẹp như thế đất nước sẽ luôn được thái bình, dân chúng sẽ luôn được hưởng ấm no hạnh phúc.

3. Viết đoạn văn ngắn nêu suy nghĩ về tác phẩm "Chiếu cầu hiền" của Ngô Thì Nhậm

Toàn bộ bài Chiếu thể hiện rõ tình yêu nước thương dân nồng nàn của một nhà lãnh đạo tài ba. Để hợp sức dân lại xây dựng cơ nghiệp đất nước, nhà vua không loại trừ một tầng lớp xã hội nào, miễn là công dân trong nước có tài và đức đủ để gánh vác chuyện quốc gia đều được lựa chọn vào trong triều giúp vua gây dựng đất nước. "Vậy ban chiếu xuống, quan việc lớn nhỏ và dân chúng trăm họ ai có tài năng học thuật, mưu hay giúp ích cho đời, đều cho phép được dâng thư bày tỏ công việc". Chiếu cầu hiền do Ngô Thì Nhậm viết thay mặt vua Quang Trung là một "tờ" chiếu nổi tiếng. Nổi tiếng bởi nó gắn với tên tuổi của một người có

công nghiệp rõ ràng, hiển hách bậc nhất trong lịch sử nước nhà, nhưng chưa được một số tầng lớp nhất định trong xã hội (nhất là giới sĩ phu Bắc Hà) tuyệt đối ngưỡng phục, do ông xuất thân không phải từ thành phần quý tộc, lại khởi nghiệp từ một miền đất mới và do vài nguyên nhân khác nữa. Nổi tiếng bởi nó ra đời vào điểm cuối của một thời loạn lạc triền miên (kéo dài trong suốt gần hai trăm năm), khi nhân tâm li tán cùng cực, từ kẻ sĩ đến thứ dân, không mấy người tin và dám tin vào một cái gì chắc chắn. Đặc biệt, nổi tiếng do nó được viết bởi một trí thức hàng đầu của đất nước thời đó là Ngô Thì Nhậm - người đã biết vượt lên mọi dị nghị, hăng hái đứng ra phục vụ tân triều,...

www.eLib.vn